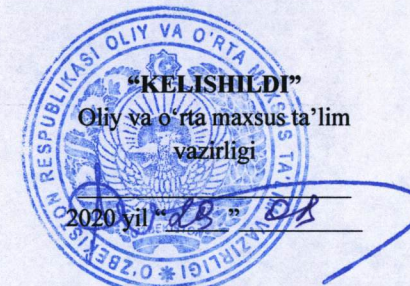

	15. Martin Hall and Stephen W. Silliman. Historical archaeology - Blackwell Publishing Ltd, 2006. – P. 360. 16. Miriam T. Stark. Archaeology of Asia - Blackwell Publishing Ltd, 2006. – P. 381. 17. Peter Bogucki and Pam J. Crabtree. Ancient Europe 8000 B.C.–A.D. 1000: Encyclopedia of the Barbarian World, Editors in Chief - Thomson, 2004. – P. 685. 18. Alice Roberts. Evolution the human story- New York: Dorling Kindersley Limited, 2011. – P. 258. 19. Chris Scarre. The human past. Third edition – London: Thames & Hudson Ltd, 2013. – P. 786. Axborot manbalari 20. www.history.ru 21. www.natura.com 22. www.archaeology.ru 23. www.archaeology.com
7.	Fan dasturi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha O'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengashning 2020 yil "18" 08 dagi 4-sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2020 yil "18" 08 dagi 452-sonli buyrug'i bilan ma'qullangan fan dasturlarini tayanch oliy ta'lim muassasasi tomonidan tasdiqlashga rozilik berilgan.
8.	Fan/modul uchun mas'ullar: U.A.Abdullayev - TDSHU, "Sharq mamlakatlari tarixi va antropologiyasi" kafedrasida tarix fanlari nomzodi Z.M.Qodirov - TDSHU, "Turkiy xalqlar tarixi, madaniyati, siyosati va iqtisodiyoti" kafedrasida katta o'qituvchisi
9.	Taqrizchilar: I.M. Shamsiyeva - TDSHU, "Sharq mamlakatlari tarixi va antropologiyasi" kafedrasida dotsenti, tarix fanlari nomzodi D.J. Urakov – O'zMU "Jahon tarixi" kafedrasida mudiri, tarix fanlari nomzodi, dotsent (turdosh OTM).

64

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI

Ro'yxatga olindi: № BD-5120300
2020 yil 18.08

ARXELOGIYA

FAN DASTURI

Bilim sohasi: 100000 – Gumanitar soha

Ta'lim sohasi: 120000 – Gumanitar fanlar

Ta'lim yo'nalishi: 5120300 - Tarix (Sharq mamlakatlari va mintaqalari bo'yicha)

Toshkent-2020

	natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.
6.	VIII. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlari hamda axborot manbalari Asosiy adabiyotlar 1. Michael Chazan. World prehistory and archaeology: pathways through time - Third Canadian edition. Pearson Canada Inc., 2015. 2. Egamberdiyeva N.A. Arxeologiya (<i>o'quv qo'llanma</i>). - T.: 2011. 3. Мартынов А. И./ Археология: учебник для бакалавров. - 7-е изд., перераб. и доп. - М.: Издательство Юрайт, 2013. - 460 с. 4. Кабиров Ж., Сагдуллаев А. Ўрта Осиё археологияси: Олий ўқув юртлари талабалари учун қўлланма. – Т.: Ўқитувчи, 1990. – 160 б. Qo'shimcha adabiyotlar 5. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2016.- 56 б. 6. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан курашимиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2017. - 488 б. 7. Carl Knappe. An archaeology of interaction. – Oxford: Oxford university press, 2011. – P. 251. 8. Мартынов А.И., Шер Я.А. Методы археологического исследования. – М.: 2002. 9. Добровольская М. В., Можайский А. Ю. Археология: Учебное пособие. – М.: МПГУ, 2012. – 116 с. 10. Gary M. Feinman and T. Douglas Price. Archaeology at the millennium: a sourcebook - Springer Science+Business Media, LLC, 233 Spring Street, New York, 2007. – P. 508. 11. Арциховский А.В. Археология асослари. - Т.: Ўқитувчи, 1970. – 295 б. 12. Grant J., Gorin S., Fleming N. The Archaeology Coursebook 2nd Edition. – London - New-York: Routledge, 2010. – P. 353. 13. Щапова Ю.Л. Археологическая эпоха: хронология, периодизация, теория, модель. – М.: КомКнига, 2005. 192 с. 14. Колосов А.В. Основы археологии. [Электронный ресурс]: учеб.-метод. пособие / А.В. Колосов. – Могилев: УО «МГУ им. А.А. Кулешова», 2012. – 160 с.: ил.

	IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular: 1. Arxeologiya va yordamchi fanlar. 2. Arxeologik tadqiqot turlari va usullari. 3. Antropogenez jarayoni. 4. O'rta Osiyoning paleolit davri yodgorliklari. 5. Mezolit davri yodgorliklari. 6. Neolit davri yodgorliklari. 7. Eneolit davri yodgorliklari. 8. Bronza davri yodgorliklari. 9. Ilk temir davri yodgorliklari. 10. Antik davr yodgorliklari. Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.
	3. V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: • arxeologiya fanining maqsad va vazifalari, dunyo mamlakatlari ijtimoiy-iqtisodiy, moddiy va ma'naviy madaniyati, xo'jalik xususiyatlari masalalari va ularning taraqqiyot bosqichlari, ulardan ilmiy maqsadlarda foydalanish haqida tasavvur va bilimga ega bo'lishi; • talaba tarixiy ma'lumotlarni ilmiylik, tarixiylik, xolislik asosida o'rganishi, internet ma'lumotlarini, dunyo arxeologiyasiga oid manbalarni mustaqil tadqiq qilish va o'rganish ko'nikmalariga ega bo'lishi; • dunyo mamlakatlari arxeologik topilmalari, arxeologik manbalar tavsiflari, ilmiy tadqiqot institutlari fondlari materiallaridan foydalanish va amaliyotda qo'llash malakalariga ega bo'lishi kerak.
	4. VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlar qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
	5. VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil

Fan/modul kodi UARX222		O'quv yili 2020-2021	Semestr 2	ECTS - Kreditlar 2	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 2	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Arxeologiya	30		30	60
2.	I. Fanning mazmuni				
Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga arxeologiya fanining nazariy va amaliy asoslari, arxeologik davrlashtirishning asosiy tamoyillari, arxeologiya fani tarixi, rivojlanish bosqichlari, arxeologik kashfiyotlar tarixi, insoniyatning paydo bo'lishi va tarqalishi, arxeologik yodgorliklar, etno-madaniy jarayonlar, ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar, moddiy madaniyat xususiyatlarini o'rgatish hamda ularda xolisona ilmiy dunyo qarashni, ko'nikma va malaka hosil qilishdan iborat. Fanning vazifasi - dunyo mamlakatlarining tosh davridan antik davriga qadar bo'lgan davr jarayonlari, xususan, insoniyatning paydo bo'lishi va tarqalishi, tosh asri madaniyatlari va asosiy arxeologik yodgorliklari, eneolit-bronza davrlari etno-madaniy jarayonlari, ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar, ilk temir va antik davr madaniyati xususiyatlari, ilk shahar shaklidagi manzilgohlarning tuzilishi, me'moriy va qurilish xususiyatlari, ishlab chiqarish shakllari va moddiy madaniyati kabi masalalarni ochib berish.					
II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)					
II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:					
1-mavzu. Arxeologiya faniga kirish					
Arxeologiya atamasi. Arxeologiyaning fan sifatida shakllanishi. Fanning maqsadi va vazifalari, o'tiladigan mavzularga tuzilmaviy mantiqiy chizma asosida tushuncha berish, arxeologiyani idrok etish madaniyati to'g'risida ma'lumotlar berish, o'tmish ajdodlar hayoti bilan uzilmas ma'naviy aloqalarni anglab yetish yo'llarini ko'rsatish. Arxeologiya fani to'g'risidagi dastlabki ilmiy bilimlarning shakllanishi. Moddiy manbalar, yozma manbalar, arxeologik yodgorliklar, arxeologik tadqiqot usullari, madaniy qatlam. Arxeologik davrlashtirish va xronologiya. Arxeologik tadqiqotlar tarixi.					

2-mavzu. Paleolit davri arxeologiyasi

Paleolit davri tabiiy sharoiti. Antropogenez jarayoni. Sharqiy Afrika topilmalari. Ramapitek. Paleolit davri taraqqiyoti. Paleolit davri bosqichlari (Ilk, o'rta va so'nggi paleolit). Paleolit davri madaniyatining o'ziga xos xususiyatlari. Paleolit davri yodgorliklari. Ularni davrlashtirish muammosi va xususiyatlari. Neandertal odam. Homo sapiens. Paleolit davri madaniyatlari.

3-mavzu. Mezolit va neolit davri arxeologiyasi

Mezolit davri tavsifi. Tabiiy-geografik o'zgarishlar. Yovvoyi hayvonlarni xonakilashtirish. O'zlashtiruvchi xo'jalik shaklining rivojlanishi va uning ishlab chiqaruvchi xo'jalikning shakllanishidagi ahamiyati. Moddiy madaniyat. Mikrolitlar. Mezolit davri yodgorliklari. O'rta Osiyoning mezolit davri manzilgohlari. Mezolit davri san'ati.

Neolit davrining o'rganilish tarixi. Neolit davri xronologiyasi va davrlashtirish. Neolit davri xususiyatlari. Osiyo, Yevropa va Rossiyaning neolit davri yodgorliklari. Xo'jalik turlari. Qishloqlar. O'rta Osiyoning neolit davri madaniyatlari (Joytun, Kaltaminor, Sazag'on va Hisor). Istemol xo'jaligidan ishlab chiqarish xo'jaligiga o'tish. Turar joylar. Mehnat qurollari. Kulolchilik. To'qimachilik. Sug'orma dehqonchilik. Neolit davri madaniyati.

4-mavzu. Eneolit davri arxeologiyasi

Eneolit davri tavsifi. Dastlabki metall-misga ishlov berishning boshlanishi insoniyat ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy taraqqiyotining omili sifatida. Mesopatamiyada shahar davlatlarning shakllanishi. O'rta Osiyoning eneolit davri madaniyatlari (Anov-Nomozgoh, Sarazm). Qurilish va memorchilik. Hunarmandchilik taraqqiyoti. Haykalchalar. Manzilgohlar. Dehqonchilik va chorvachilik. Kulolchilik. Tosh qurollar. Metallga ishlov berishning rivojlanishi. Tasviriy san'at.

5-mavzu. Bronza davri arxeologiyasi

Bronza davri tavsifi. Bronza davri tarixiy-madaniy jarayonlari. Mesopatamiyada shahar-davlatlar taraqqiyoti va ularning xususiyati. Kritdagi mil. av. III-II ming yilliklarga oid Minoy va Miken madaniyatlari. Bronza davri yodgorliklari va ularning tavsifi. O'rta Osiyoning bronza davri madaniy markazlari (Kopetdog'oldi, Murg'ob, Surxon va o'rta Zarafshon vohalari), protoshahar tipidagi manzilgohlari (Oltintepa, Sarazm) Shimoliy Afg'onistonda Dashli madaniyati. Hindiston bronza davrida. Ixtisoslashgan ishlab chiqarish. Tasviriy san'at. Yozuv yodgorliklari. Xo'jalik va moddiy

madaniyat. Metallarga ishlov berish taraqqiyoti. Ijtimoiy tabaqalanish va davlatchilik masalalari.

6-mavzu. Ilk temir davri arxeologiyasi

Ilk temir davri tavsifi. Temirning kashf etilishi masalasi. Ilk temir buyumlari va ularning tarqalishi. Urartu madaniyati. Temirchilik ustaxonalari. Kimmeriyalar va ularning harbiy faoliyati. Qabrlar, qurollar, sopol buyumlar. Skiflar madaniyati. Skiflarning turmush tarzi, shaharlari, chorvachilik xo'jaligi. Qo'rg'onlar va katakombalar. Sarmatlar, ularning ijtimoiy tuzumi, turar joylari. Sarmat hukmdorlarining qabrlari va qo'rg'onlari. Sopol buyumlar va harbiy qurollar. Sarmatlarning tarqalib ketishi sabablari. Xetlar. Rossiya hududidagi ilk temir davri yodgorliklari. O'rta Osiyo hududidagi so'nggi bronza va ilk temir davri madaniyatlarining rivojlanishi.

7-mavzu. Antik davr arxeologiyasi

Antik davr haqida umumiy ma'lumot. Antik davr xususiyatlari. Shaharlarning paydo bo'lishi. Davlatchilikning asosiy omillari. Ilk davlatlarning shakllanishi va rivojlanish bosqichlari. Haykaltaroshlik, amaliy va tasviriy san'at. Osiyo, Afrika va Yevropaning antik davr yodgorliklari. Me'morchilik. Antik davr madaniyati.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Arxeologiya fanini o'rganishning ahamiyati.
2. Paleolit davri xo'jaligi va moddiy madaniyati.
3. Mezolit va neolit davri xo'jaligi va moddiy madaniyati.
4. Eneolit davri tarixiy-madaniy jarayonlari.
5. Bronza davri tarixiy-madaniy jarayonlari.
6. Ilk temir davri ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlari.
7. Antik davr ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlari.
8. O'rta asrlar xo'jaligi va moddiy madaniyati.

Amaliy mashg'ulotlar multimedia quрилmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.